

***Οι τράπεζες στον κλειστό κύκλο του ΠΠΠ:
Πίστη – Πρόβλημα – Πλειστηριασμοί***

Ομολογώ ότι, την ώρα που πυκνώνουν τα σύννεφα του πολέμου στην περιοχή, νιώθω άβολα με την διερεύνηση περιέργων ή ιδιαίτερων, ας πούμε, περιπτώσεων που ο κεφαλαιοκρατικός τρόπος παραγωγής συνεχίζει να παράγει στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Από την άλλη, δεν χάνει ευκαιρία η κυβέρνηση να κόβει [κορδέλες ανάπτυξης](#) σε μια πραγματικά ιδιότυπη προεκλογική περίοδο. Μία σχετικά απλή θέση, που αρχίζω να αμφιβάλλω αν χρειάζεται και τεκμηρίωση, είναι η εξής: δεν γίνεται να επικαλείσαι επιστροφή στην (καπιταλιστική) κανονικότητα, την (καπιταλιστική πάλι) ανάπτυξη και άλλα παραμύθια της Χαλιμάς, ενώ ταυτόχρονα υπάρχει όριο ανάληψης χρημάτων από τραπεζικούς λογαριασμούς, κατασχέσιμος λογαριασμός, αμφισβήτηση της ατομικής ιδιοκτησίας στο σπίτι σου, αναδρομική επιβολή φόρων, αναδρομικά μέτρα γενικά, διάρρηξη τραπεζικών θυρίδων από δημόσια υπηρεσία χωρίς ριφιφί, και γενικά γιουρούσια του κράτους για λογαριασμό του κεφαλαίου κι οι τζερεμέδες στο λαό (να μπαίνουμε σε κλίμα σιγά-σιγά).

Αν ήταν μόνο γι' αυτό, για να ισχυριστώ δηλαδή ότι η σημερινή κατάσταση των τραπεζών – κομβικών κατά τα άλλα καπιταλιστικών επιχειρήσεων – δεν μπορεί να υποστηρίξει καμιά (καπιταλιστική) ανάπτυξη, μάλλον δεν θα έμπαινα στον κόπο να σε κουράσω με δάνεια και καταθέσεις. Επειδή όμως τα πράγματα μπορεί μην εξελιχθούν ακριβώς όπως φωνάζουν οι ντελάληδες της κυβέρνησης, για την ακρίβεια, επειδή μπορεί να πάνε προς το πολύ χειρότερο,

είναι καλό να γνωρίζει όσο περισσότερος κόσμος το πώς λειτουργούν, ειδικά τα δάνεια και οι καταθέσεις.

Στην [έκθεση](#) με την οποία η Moody's αναβάθμιζε την Ελλάδα σε B3, στα τέλη Φλεβάρη 2018, σημειωνόταν ότι (μετάφραση δική μου):

Οι κύριες αδυναμίες του τραπεζικού τομέα – όπου περιλαμβάνονται πολύ υψηλά επίπεδα Μη Εξυπηρετούμενων Εκθέσεων (ΜΕΕ) – αντιμετωπίζονται με ένα πιο δυναμικό τρόπο απ' ότι τα τελευταία οκτώ χρόνια. (ΓΛ: Η Moody's ψηφίζει ΣΥΡΙΖΑ, αλλά δεν είναι αυτό το κύριο) **Οι νομικές και τεχνικές απαιτήσεις για την διεξαγωγή ηλεκτρονικών πλειστηριασμών – ένα μέτρο-κλειδί ώστε οι τράπεζες να πραγματοποιήσουν εγγυήσεις και να επιταχύνουν την εκκαθάριση των ισολογισμών τους – υπάρχουν τώρα και οι τράπεζες οι ίδιες έχουν δεσμευτεί σε ατομικούς στόχους μείωσης ΜΕΕ.**

Η Moody's επίσης σημειώνει θετικά ότι η εξάρτηση του συστήματος από την έκτακτη ρευστότητα από την Τράπεζα της Ελλάδας και το Ευρωσύστημα βρίσκεται σε φθίνουσα τάση τον τελευταίο χρόνο και οι καταθέσεις των πελατών επιστρέφουν στο σύστημα. Οι τράπεζες μπόρεσαν επίσης να εκδώσουν καλυμμένα ομόλογα τους τελευταίους μήνες, διαφοροποιώντας την χρηματοδότησή τους από τους πόρους της κεντρικής τράπεζας. Από τα 25 δις Ευρώ που είχαν προϋπολογιστεί στο πρόγραμμα για την τραπεζική ανακεφαλαιοποίηση, μόνο 5,4 δις Ευρώ χρειάστηκαν. (ΓΛ: Πόσες επιτυχίες;!)

Στο [προηγούμενο σημείωμα](#) υπαινιχθήκαμε τη σχέση κόκκινων δανείων, πλειστηριασμών, Πίστης και εμπιστοσύνης, καταθέσεων και δανείων. Εκεί σημειώσαμε ότι:

Η περίπτωση των bank run(s) [...] είναι αυτή όπου κλονίζεται η εμπιστοσύνη ότι ο τραπεζικός λογαριασμός μπορεί να μετατρέπεται σε τραπεζογραμμάτιο. Αυτή η εμπιστοσύνη όμως ήταν που επέτρεπε στην τράπεζα να εκδίδει δάνεια χωρίς την ύπαρξη τραπεζογραμματίων. **Αυτή η εμπιστοσύνη είναι θεμελιώδης για τη λειτουργία των τραπεζών και του καπιταλιστικού συστήματος γενικά.**

[...] ο κλονισμός της εμπιστοσύνης είναι καλά μαντάτα. Δείχνει αδυναμία του συστήματος η οποία πρέπει να γίνει κατανοητή και να ενισχυθεί. Η πάλη ενάντια στους πλειστηριασμούς που γίνεται για την προστασία της λαϊκής κατοικίας έχει και αυτήν τη διάσταση – κανένα σπίτι σε χέρια τραπεζίτη. Εξάλλου, οι πιθανοί τρόποι τελικής επίλυσης του συνδυασμένου ζητήματος τραπεζών-κατοικίας μπορεί να φανούν χρήσιμοι για τη νεαρή λαϊκή εξουσία...

Η βασική συμπλήρωση που θα κάνουμε εδώ αφορά στην ανάπτυξη αυτής της πολύ ουσιαστικής λειτουργίας της τράπεζας, δηλαδή της εγγύησης μετατροπής της μιας μορφής χρήματος σε μια άλλη ώστε με αυτόν τον τρόπο να επιτρέπεται η επέκταση της πίστης. Σε αυτό το σημείο, ήρθε όμως η ώρα να παραδεχτούμε το σκοπό αυτού του κύκλου σημειωμάτων. Είναι ακριβώς η συμπλήρωση των αποσιωπητικών στην τελευταία πρόταση παραπάνω όπου: **«οι πιθανοί τρόποι τελικής επίλυσης του συνδυασμένου ζητήματος τραπεζών-κατοικίας μπορεί να φανούν χρήσιμοι για τη νεαρή λαϊκή εξουσία...»**. Θα χρειαστεί όμως λίγη υπομονή. Ξεκινάμε με τη σχέση καταθέσεων – δανείων, από τη σκοπιά των καταθέσεων. Στο επόμενο σημείωμα θα δούμε την ίδια σχέση από την πλευρά των δανείων.

Αναλυτικά, τα πράγματα έχουν ως εξής: στον 20^ο αιώνα κυριάρχησε σε όλες τις καπιταλιστικές χώρες το τραπεζογραμμάτιο που εκδίδεται από την κεντρική τράπεζα και το οποίο πήρε από το κράτος και το χρίσμα της υποχρεωτικής κυκλοφορίας. Αν και το θέμα αυτό είναι ένα μεγάλο θέμα από μόνο του, θα το ξεπεράσουμε γρήγορα. Περισσότερα μπορεί να βρει κανείς σε ένα [εκτεταμένο άρθρο μου για την μαρξιστική θεωρία του χρήματος](#). Αυτό το τραπεζογραμμάτιο

λοιπόν εκτόπισε και τελικά κατήργησε τα ιδιωτικά τραπεζογραμμάρια που εξέδιδαν οι εμπορικές τράπεζες. Αυτό δεν σημαίνει ότι καταργήθηκε το χρήμα που εκδίδεται από τις τράπεζες, αντίθετα τα χρήμα αυτά εξελίχθηκε πάρα πολύ. Η κύρια μορφή αυτού του χρήματος σήμερα είναι ο τραπεζικός λογαριασμός.

Το άνοιγμα του τραπεζικού λογαριασμού μπορεί να γίνει με δύο ποιοτικά διαφορετικούς τρόπους. Ο πρώτος, κι αυτός που σκέφτεται κυρίως ο κόσμος, είναι να πας τα τραπεζογραμμάρια σου (μπορείτε να τα λέτε χαρτονομίσματα αν αυτό σας βοηθάει) στην τράπεζα και να ζητήσεις να σου τα φυλάξουν καταθέτοντας τα σε ένα τραπεζικό λογαριασμό. Για την ώρα είναι αδιάφορο το είδος, τα χαρακτηριστικά και οι περιορισμοί του λογαριασμού, αν δηλαδή αυτός είναι κλειστός, ανοιχτός, ταμιευτηρίου, όψεως κλπ. Σημασία έχει εδώ ότι η κάτοχος τραπεζογραμματίου κ. Χ. πάει στην τράπεζα και δίνει το τραπεζογραμμάτιό της για ένα υποσχετικό σημείωμα της τράπεζας (βιβλιάριο, κάρτα, δίγραμμη επιταγή κλπ) που εν συντομία λέει ότι «η κ. Χ. εξακολουθεί να είναι κάτοχος του τραπεζογραμματίου και ως τέτοια μπορεί να το ζητήσει και να το παραλάβει, μέσα στο πλαίσιο των όρων που έχουν συμφωνηθεί».

Αυτή η μεταμόρφωση πρέπει να έχει από ένα κίνητρο και για τους δύο, την κ. Χ. και την τράπεζα, που να βρίσκεται στη βάση της εμπιστοσύνης που αναπτύσσεται ανάμεσά τους. Για την τράπεζα, το κίνητρο είναι απλό. Μαζεύει το τραπεζογραμμάτιο με τους δοσμένους όρους για να το χορηγήσει σε κάποιον άλλον με καλύτερους όρους, δημιουργώντας έτσι μια διαφορά.

Σχηματικά και μόνο, αυτή μπορεί να αποτυπωθεί από τη διαφορά μεταξύ επιτοκίου κατάθεσης και λήψης δανείου. Η κ. Χ. μπορεί να έχει πάρα πολλούς λόγους για να μεταμορφώσει το τραπεζογραμμάτιό της, και για κάθε έναν από αυτούς τους λόγους η τράπεζα έχει φτιάξει κι έναν ξεχωριστό τύπο λογαριασμού. Οι βασικότεροι λόγοι / τύποι λογαριασμών είναι η απλή φύλαξη ή αποθησαυρισμός / ταμειυτήριο που διακρίνεται σε βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο (ανοιχτός ή κλειστός λογαριασμός ταμειυτηρίου)· και η πληρωμή (επιταγών) / όψεως. Στον ισολογισμό της τράπεζας, φαίνεται ο λογαριασμός της κ. Χ. σαν παθητικό γιατί η τράπεζα χρωστάει σε τραπεζογραμμάτια στην κ. Χ. το ποσό που της κατέθεσε, ενώ τα τραπεζογραμμάτια εμφανίζονται σαν ενεργητικό, γιατί με αυτά διεκδικεί το αντίστοιχο ποσό από την κεντρική τράπεζα (μη ρωτήσετε «σε τι;» - είναι άλλη κουβέντα... Ας πούμε, σε απόλυτο πλούτο, σε αποθέματα διαφόρων ειδών κλπ).

Υπάρχει όμως κι ένας δεύτερος τρόπος ανοίγματος ενός λογαριασμού που είναι και ο βασικότερος στις σύγχρονες ανεπτυγμένες καπιταλιστικές οικονομίες. Σε αυτήν την περίπτωση, ο κ. Ω. ζητάει από την τράπεζα ένα δάνειο, η τράπεζα εγκρίνει την αίτηση με κάποιες προϋποθέσεις, του χορηγεί το δάνειο και δημιουργεί ένα λογαριασμό ο οποίος πιστώνεται με το ποσό του δανείου. Τώρα η τράπεζα καταχωρεί το δάνειο στο ενεργητικό της γιατί της το χρωστάνε και τα λεφτά που κατέθεσε στον λογαριασμό του κ. Ω. στο παθητικό της, γιατί ο κ. Ω. μπορεί ανά πάσα στιγμή να τα τραβήξει και μάλιστα αυτό ακριβώς κάνει. Προσέξτε: για αυτό το άνοιγμα λογαριασμού δεν χρειάζεται ούτε ένα χάλκινο σεντ παρόλο που το ύψος του λογαριασμού μπορεί να ανέρχεται σε εκατομμύρια ή δισεκατομμύρια μονάδες του χρήματος. Η τράπεζα από τη μια δεν υπολογίζει την ποσότητα των τραπεζογραμμάτων που διαθέτει για την χορήγηση του δανείου, αλλά και ο κ. Ω. κατά πάσα πιθανότητα δεν θα ζητήσει τραπεζογραμμάτια. Μάλιστα, όσο πιο μεγάλο το δάνειο, τόσο πιο μεγάλη η πιθανότητα να μην γίνει καμιά μετατροπή σε τραπεζογραμμάτια. Ο κ. Ω. χρησιμοποιεί το δάνειο για το σκοπό που το πήρε (καταναλωτικό, επενδυτικό, πληρωμή υποχρεώσεων, στεγαστικό κλπ) «κινώντας» τον λογαριασμό με έναν από τους πολλούς τρόπους που του παρέχει η τράπεζα (επιταγή, χρεωστική κάρτα, ηλεκτρονική ή τηλεφωνική εντολή κλπ). Τα κίνητρα και εδώ είναι εμφανή. Ο κ. Ω. κάνει τη δουλειά του και η τράπεζα κερδίζει από τον τόκο του δανείου μείον τον τόκο της κατάθεσης, για το διάστημα που ο κ. Ω. εξακολουθεί να έχει όλα ή ένα μέρος των χρημάτων του δανείου στον λογαριασμό του. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και στην περίπτωση της πιστωτικής κάρτας που είναι μια μορφή δανείου αν και έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.

Εδώ επίσης εντάσσεται επίσης η κατάθεση επιταγής σε λογαριασμό με την ταυτόχρονη προεξόφλησή της. Η περίπτωση αυτή έχει ενδιαφέρον γιατί συνδέει την εμπορική Πίστη με την τραπεζική Πίστη και την συζήτησή μας. Αν και οικεία σε αστούς αυτή η διαδικασία, δεν είναι τόσο οικεία σε εργάτες που δεν συνηθίζουν να νταραβερίζονται με επιταγές. Ας πούμε λοιπόν ότι ένας βιομήχανος πουλάει εμπορεύματα αξίας 100 σε έναν έμπορο έναντι (ισόποσης) επιταγής του εμπόρου. Ο βιομήχανος μπορεί να διακινήσει την επιταγή σαν χρήμα στον κύκλο του, αλλά μπορεί να θέλει να την μετατρέψει σε τραπεζικό λογαριασμό. Υπάρχουν λόγοι γι' αυτό. Μπορεί ο βιομήχανος να θέλει να χρησιμοποιήσει τα 100 εκτός του κύκλου του που θα αποδεχόταν την επιταγή – ας πούμε για να αγοράσει εργατική δύναμη, να πληρώσει μισθούς κλπ. Τι κάνει τότε; Καταθέτει την επιταγή που πήρε από τον έμπορο στην τράπεζα που συνεργάζεται, πιστώνοντας έτσι τον λογαριασμό του με ένα ποσό που είναι κατά κάτι μειωμένο από τα 100, έστω με 95. Ουσιαστικά, ο βιομήχανος έχει πάρει ένα βραχυπρόθεσμο δάνειο από την τράπεζα ύψους 100 με εχέγγυο (εγγύηση) την επιταγή και την αξιοπιστία του εμπόρου. Η διάρκεια του δανείου είναι η διάρκεια λήξης της επιταγής, ενώ ο τόκος του δανείου είναι το ποσοστό προεξόφλησης της επιταγής, με τη διαφορά ότι ο τόκος προεισπράττεται. Αν στη λήξη της επιταγής ο έμπορος δεν πληρώσει, τότε η τράπεζα ζητάει τα λεφτά από τον βιομήχανο κι αυτός με τη σειρά του κυνηγάει τον έμπορο. Σημασία έχει εδώ ότι μια ιδιωτική πρωτοβουλία, πολύ συνηθισμένη, όπως η πώληση εμπορευμάτων (ή υπηρεσιών) έναντι επιταγής (ή γραμματίου) και το λεγόμενο «σπάσιμο» της επιταγής, αυξάνει τον καταθετικό λογαριασμό του βιομήχανου και συνολικά τις καταθέσεις σε μια οικονομία. Αυξάνει δηλαδή το χρήμα (εδώ κατά 95) με τη μορφή των καταθέσεων χωρίς να έχει απαιτηθεί καθόλου έκδοση χρήματος από την κεντρική τράπεζα και χωρίς να χρειαστεί κανένα χαρτονόμισμα.

Ας μείνουμε λίγο ακόμα στην περίπτωση πληρωμής μισθών και συντάξεων. Όταν το κράτος πληρώνει τους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων, ένας κεφαλαιοκράτης πληρώνει τους υπαλλήλους του και ένα ταμείο πληρώνει τις συντάξεις των δικαιούχων, καταθέτοντας το ποσό στο λογαριασμό των εργαζόμενων ή συνταξιούχων, τότε οι πρώτοι (κράτος, κεφαλαιοκράτης, ταμείο) μεταφέρουν χρήματα από ένα λογαριασμό που διατηρούν στην τράπεζα στους λογαριασμούς των δικαιούχων, αλλά σε καμιά περίπτωση δεν καταθέτουν υποχρεωτικά τα ποσά αυτά σε τραπεζογραμμάτια. Η πιο απλή περίπτωση είναι αυτή όπου ο εντολέας (πχ ο κεφαλαιοκράτης) παίρνει δάνειο για να πληρώσει μισθούς. Μια πιο σύνθετη περίπτωση είναι αυτή όπου άλλοι είχαν μεταφέρει ή καταθέσει χρήματα στον λογαριασμό του εντολέα, ας πούμε για

φόρους στην περίπτωση του κράτους, από πωλήσεις στην περίπτωση του κεφαλαιοκράτη και από εισφορές στην περίπτωση του ταμείου.

Προφανώς, πολλοί άνθρωποι χρειάζεται να ζητήσουν τραπεζογραμμάτια για πολλούς λόγους, μετατρέποντας ένα μέρος του λογαριασμού τους σε αυτά. Οι περισσότεροι λόγοι σχετίζονται με την ανάπτυξη του πιστωτικού συστήματος γενικά. Αν είναι διαδεδομένη η χρήση της κάρτας ακόμα και στα περίπτερα ή στην ενοικίαση ξαπλώστρας σε παραλία στην Γαύδο, τότε το τραπεζογραμμάτιο χρειάζεται κυρίως για παράνομες συναλλαγές, και γενικά συναλλαγές για τις οποίες οι μέτοχοι επιθυμούν τη μέγιστη διακριτικότητα που δεν τους παρέχει ο τραπεζικός λογαριασμός.

Η τράπεζα λαμβάνει υπόψη της το βάθος του πιστωτικού συστήματος και μέσα από πολύπλοκες συναρτήσεις βγάζει ένα συμπέρασμα για το πόσα τραπεζογραμμάτια θα της ζητηθούν και πόσα θα συλλέξει στην διάρκεια της ημέρας. Τα συμπεράσματά της πέφτουν σχεδόν πάντα έξω και γι' αυτό υπήρχαν προ κρίσης δύο λύσεις. Πρώτον, ο διατραπεζικός δανεισμός σε τραπεζογραμμάτια και δεύτερον, η παροχή από την κεντρική τράπεζα. Με το ξέσπασμα της καπιταλιστικής κρίσης το 2007/8, ο διατραπεζικός δανεισμός σε κάθε μορφή κατέρρευσε σε όλο τον κόσμο, ενώ, λόγω του ευρώ, η παροχή τραπεζογραμματίων δυσκόλεψε γιατί έπρεπε να έρθει από την, ή με έγκριση της, Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ). Ιδιαίτερα για την ΕΚΤ, πρέπει να γνωρίζετε ότι αυτή έχει έναν σταθερό κανόνα έκδοσης νέων τραπεζογραμματίων κάθε χρόνο και αν η ζήτηση ανέβει σε μια χώρα τόσο ώστε να μην καλύπτεται από την ετήσια αύξηση, τότε πρέπει να βρεθούν τραπεζογραμμάτια από χώρες που έχουν πλεόνασμα. Αν μιλάμε για συνολική αύξηση της ζήτησης, τότε πρέπει να βρεθούν τραπεζογραμμάτια από χώρες εκτός Ευρωζώνης, όπως η Ελβετία και η Αγγλία (όχι τυχαία παραδείγματα).

Η τράπεζα λοιπόν δεν είναι καθόλου υποχρεωμένη να διατηρεί σε τραπεζογραμμάτια το ύψος του παθητικού της. Το αντίθετο, δεν είναι δυνατόν να έχει τόση ποσότητα τραπεζογραμματίων ώστε να μπορούν όλοι να μετατρέψουν σε αυτά τους λογαριασμούς τους, γιατί αυτό θα σήμαινε ότι η τράπεζα δεν θα ενέκρινε δάνεια, δηλαδή ότι δεν θα ήταν τράπεζα.
Η τράπεζα δεν είναι ένα χρηματοκιβώτιο· το αντίθετο, διατηρεί όσο λιγότερα τραπεζογραμμάτια μπορεί. Με άλλα λόγια, η τράπεζα δεν κάνει κάτι παράτυπο, ανήθικο και που να απαιτεί ρύθμιση, όταν δεν μπορεί να μετατρέψει όλο της το παθητικό από τη μορφή του λογαριασμού σε τραπεζογραμμάτια.

Όπως είπαμε, το επόμενο βήμα είναι η εξέταση του ζητήματος από την πλευρά των δανείων και των εγγυήσεων που αυτά συνδέονται. Θα δούμε τι συμβαίνει όταν τα δάνεια δεν επιστρέφουν στην λήξη τους και οι εγγυήσεις δεν είναι επαρκείς ή παρουσιάζουν άλλες ιδιαιτερότητες, όπως η κατοικία, πρώτη ή άλλη. Μέχρι τότε, [μπορούμε να δείχνουμε εμπράκτως και στο δρόμο την κατανόησή μας στα κυβερνητικά αδιέξοδα και να τα ενισχύουμε όσο μπορούμε.](#)

Συνεχίζεται

γ